

In de eerdere beoordelingen van het Programma van Eisen (PvE) (april 2020) en het concept VO juni 2022 heeft de externe klankbordgroep op een aantal thema's gereflecteerd. Voor de reflectie op het aangepast voorlopig ontwerp (VO) (januari 2023), dat door het ontwerpteam onder leiding van Mecanoo 'in concept' ter beoordeling is aangeboden, zijn nu aan de externe klankbordgroep dezelfde thema's voorgelegd:

Gebouw	Exploitatie
Volume/ Oppervlakte	Flexibele ruimtes
Toegankelijkheid	Routing binnen museum
Duurzaamheid gebouw	Bezoekersaantallen
Facilitaire voorzieningen	Bezoekers diversiteit
Monumentale waarden bouwdelen	
Daglicht gebruik	
Winkel en horeca	
	Relatie met de stad
	Relatie met het park
	Relatie met andere cultuurinstellingen
	Logistieke mogelijkheden (expeditie)
	"Must See" effect

De externe klankbordgroep heeft per thema een reflectie gegeven op het aangepast VO (januari 2023) en rapporteert hierover in dit verslag.

De leden van de klankbordgroep spreken hun enthousiasme uit over het ontwerp dat nu is gepresenteerd door de architect Francine Houben. Herkenbaar is het thema openheid naar de stad en de toekomstige museumbezoekers. Het is respectvol naar de bouwdelen Van der Steur en Bodon en met het brengen van een offer, ter plaatse van de voormalige dienstwoning, in de oorspronkelijke tekening ontstaat er ruimte voor de toekomst.

Door gebruik van nieuwe zichtlijnen en openheid in het ontwerp ontstaat een natuurlijke verbinding met de straat en publiek.

De logistieke oplossing met het 'loading dock' past goed in het ontwerp en geeft een vernuftige uitweg voor eerder geconstateerde logistieke problematiek. Door de mogelijkheid om belangrijke werkfuncties van het museum naar de nieuw te bouwen tunnel te verplaatsen ontstaat in de oorspronkelijke gebouwen meer ruimte voor museum programmering.

De verbeelding van de 'belvédère' in het Museumpark geeft een fraai beeld binnen een blijvende groene omgeving.

Er is veel waardering voor de inspanningen waarmee de omschakeling vanuit het eerdere ambitie-scenario naar de opdracht van het huidige scenario, tot een goed ontwerp leidt waar toekomst in wordt gezien.

2 Inhoudelijke toelichting

Gebouw:

Volume/ Oppervlakte

De klankbordgroep spreekt haar waardering uit over het nieuw ontworpen entreegebied en het gebruik van de ruimte in de Buitenhof. In het bijzonder valt op de gekozen wijziging van het ontwerp met daarin de nieuwe positie van de toegangscontrole op de begane grond tussen Bodon en Van der Steur. Zij ziet hierin terug de wens om een open museum te bouwen voor het Museum van de stad. Dit ontwerp geeft een open zicht vanaf de Westersingel naar het café en een doorzicht vanaf de Museumpark (straat) naar het Bodon gebouw, het nieuwe souterrain met de winkel en onder de Hannemazaal door naar de Buitenhof.

Ten opzichte van een ontwerp juni 2022 is er nu een duidelijke herkenning in het opschalen van het entree- en verblijfsgebied dat nu ontworpen is op de begane grond en in het souterrain. Het eerdere zorgpunt van de klankbordgroep met betrekking tot de vraag of de ruimte tot problemen zou kunnen leiden bij reguliere piekmomenten of de organisatie van evenementen, heeft zichtbaar tot een aanpassing geleid die deze zorg nu wegneemt.

Het huidige VO geeft echter nog onvoldoende inzage in de omvang en inpassing van een garderobe met lockers in combinatie van de plaatsing van een mogelijke informatie- en ticketverkoopbalie. Daarmee vraagt het ontwerp nog om extra aandacht voor de optimale ruimtelijke inpassing hiervan.

De ruimte die is ingetekend voor het zitgedeelte van het café lijkt op een kritisch pad te zijn met het gewenste aantal m2 voor een open café beleving. Met in het achterhoofd een gebruik van tussen de 100 en 120 aantal zitplaatsen en de situering van een counter en uitgiftepunt geeft het huidige beeld mogelijk een minder ruimtelijke beleving. De klankbordgroep ziet dit als een aandachtspunt.

In het VO van de renovatieaanpak, waartoe de gemeenteraad in december 2021 heeft besloten, worden de kantoorruimtes en het kenniscentrum (inclusief de museum-bibliotheek) extern gehuisvest. Voor de educatie is er volgens dit VO ook geen aparte ruimte ontworpen in het gebouw. De klankbordgroep begrijpt deze keuzes in ruimtegebruik en zij zien in andere musea of culturele gebouwen voorbeelden waarbij vergelijkbare oplossingen van gedeeld ruimtegebruik succesvol zijn. De klankbordgroep doet de oproep om te onderzoeken of invulling van deze functies mogelijk te delen zijn met andere (culturele) instellingen, al dan niet in de buurt van het gebouw. Met betrekking tot het ontbreken van een educatieruimte voor specifiek 'doe-activiteiten' suggereert de klankbordgroep om gebruik te maken van het alternatief van onder andere de beschikbaarheid van het Depot.

Toegankelijkheid

De klankbordgroep ziet een kans om in het concept van openheid dat de architect heeft gehanteerd nog meer te versterken door de ruimte tussen de entree en de Museumtuin te gebruiken als openbaar gebied, dat wil zeggen (zonder ticket) of semi-openbaar (met gratis ticket). Dat dit consequenties heeft voor het aantal controlepunten en de overige veiligheidsissues begrijpt de klankbordgroep de huidige keuze voor een beoogde plaats voor de toegangscontrole, maar dat dit ontwerp de mogelijkheid voor een (openbare) doorgang naar het park wel biedt, stelt zij bijzonder op prijs.

De klankbordgroep herkent de behoefte aan een eerste (fysiek) contactmoment direct na entree op de begane grond. Zij vraagt daarom om onderzoek naar inpassing van een contactzone voor de ticketcontrole en daarmee aandacht voor inpassing hiervan in het ontwerp van deze ruimte. Er ontstaat flexibiliteit in de 'entree-ruimte' die over drie verdiepingen is gesitueerd.

Ten opzichte van het eerdere ontwerp juni 2022 zien we een visuele verbetering van het café tot en met de nieuwe entree onder het Van der Steur gebouw. Dit ontwerp vraagt nog wel naar een mogelijke aanpassing van de groeninrichting van de straat. Ook vraagt de klankbordgroep om aandacht voor de situering van een "bus stop" gelegenheid. (Korte en veilige route naar groepsentree museum.)

Er is dus ook de wens om de inrichting van de openbare ruimte Museumpark(straat) sterker te betrekken en aan te laten sluiten bij het entreegebied, om op deze wijze de toegankelijkheid van het museumgebouw verder te optimaliseren. Daarmee zou meer eenheid ontstaan tussen de straat, entree en doorgang via de verbinder vanaf de Westersingel, via het entreegebied en de Buitenhof naar de museum- en beeldentuin gelegen aan het park.

Met betrekking tot het ontworpen ruimtegebruik ziet de klankbordgroep welke complexe keuzes het ontwerpsteam moet maken en begrijpen zij dat de situatie in het monumentale pand niet altijd te verenigen is met de gewenste optimale, zoals toegankelijkheid voor minder validen.

Duurzaamheid gebouw

De klankbordgroep ziet het mogelijk spanningsveld tussen het monumentale gebouw en de klimaat- en duurzaamheidseisen en de kans dat uitvoering kan leiden tot financiële risico's. Toch vraagt de klankbordgroep om in het ontwerp ook rekening te houden met de toekomstige klimaatontwikkelingen, zodat het ontwerp daarmee voldoende klimaatbestendig is.

Het gebruik van de glazen gevels in het ontwerp van de verbinder aan de Buitenhof zou kunnen leiden tot klimaatrisico's in het gebied in en/of rondom de verbinder. Hier zal de kwaliteit van het glas van groot belang zijn om transparantie en hittebestendigheid optimaal te kunnen combineren. Zonwering of licht regulering bij een glazen gevel tijdens later gebruik en exploitatie is misschien wenselijk, maar brengt ook het risico van beperkte zichtbaarheid en transparantie met zich mee.

Een grotere warmteontwikkeling op de Buitenhof zal door bezoekers als onaangenaam worden ervaren. De klankbordgroep geeft dit als aandachtspunt mee. Bij de inrichting van de Buitenhof kan dit meegenomen worden door bijvoorbeeld te denken aan vergroening of gebruik van water(partijen), zodat dit bijdraagt aan de programmeerbaarheid van deze binnenplaats en het voor bezoekers klimatologisch aantrekkelijk wordt.

De gebiedswaterhuishouding is een belangrijk onderdeel van duurzaamheidsvraagstukken. De inpassing van nieuwbouw met het loading dock in combinatie met de belvédère vraagt om specifieke aandacht voor de afwatering van het gebied waarin deze zijn getekend.

Facilitaire voorzieningen

Mocht het museum in de toekomst toch gebruik willen maken van de tuiningang van de belly dan vraagt dit nog wel extra aandacht voor de routing naar facilitaire voorzieningen. De route naar het nieuwe souterrain is dan namelijk niet bruikbaar i.v.m. ticketcontrole. Het mogelijk gebruiken van de facilitaire ruimten in de directievleugel zouden dan tot een oplossing kunnen leiden, maar deze lijkt nu nog niet geheel geschikt daarvoor.

Monumentale waarden bouwdelen

De klankbordgroep heeft geen specifieke aandachtspunten toe te voegen voor de monumentale waarden van de bouwdelen. Wel zien zij dat er in het spanningsveld tussen een monumentaal gebouw en de duurzaamheidseisen concessies in het ontwerp onvermijdelijk zijn als het gaat om combinatie van monument, duurzaamheid, klimaat, collectie en publiek.

Daglicht gebruik

De klankbordgroep heeft bewondering voor de uitgebreide onderzoeks- en oplossingsmogelijkheden die worden gepresenteerd door de lichtadviseur in het VO.

Dat daglicht weer terugkeert in het museum wordt toegejuicht. Wel kan het terugbrengen van het daglichtgebruik leiden tot beperkingen in relatie tot het tentoonstellen van de kunst(collectie) De klankbordgroep ervaart dat afwegingen over regulering van daglichtgebruik en de klimaatconsequenties van instromend daglicht een belangrijk onderdeel zijn in het ontwerp, daar waar ruimtes als tentoonstellingsruimte worden ontworpen. De klankbordgroep adviseert om bij het ontwerp van de daglichtregulering zo veel mogelijk flexibiliteit in te bouwen, met respect voor het herwonnen gebouw.

Winkel en Horeca

De nieuwe situering van de museumwinkel daagt uit tot een bezoek eraan aan het eind van het museumbezoek. Het doorzicht vanuit de garderobe/lockerruimte is duidelijk en ook de zichtbaarheid door het open souterrain en het zicht vanaf de straat zijn van toegevoegde waarde. De klankbordgroep ziet een ruim voldoende omvang van de winkel in dit ontwerp.

Het café aan de kop bij de Westersingel draagt bij aan de zichtbaarheid vanuit de Witte de Withstraat en vult daarmee een belangrijk aspect van verbinding met de stad verder in. Het ontwerp van het café (met het terras ervoor) is open en geeft daarmee ook een levendige invulling voor de ingang van de Museumpark (straat). Vanuit een eerder advies van deze klankbordgroep zien zij nu dat met het ontwerp van de café keuken direct onder het café, de stand alone exploitatie ook mogelijk is gemaakt.

Exploitatie:

Flexibele gebruikte ruimtes

Een museum met ruimtes die voor meerdere gebruiksdoelen zijn ontworpen en flexibel inzetbaar zijn voor exposities, evenementen of andere culturele doeleinden ziet de klankbordgroep als onderdeel van een toekomstig cultureel gebouw. Men geeft graag mee dat de (tentoonstelling)ruimtes in het museum mogelijk ook voor meer gebruik inzetbaar zijn dan alleen voor het presenteren van kunstwerken. Ook met het perspectief van een aantrekkelijke ruimte en programmeerbaarheid voor andere publieksgroepen kan dit van toegevoegde waarde zijn.

Het advies is om te toetsen op flexibel gebruik van de ruimtes, met name qua inrichting. Denk daarbij aan het ontwerp van (flexibele) akoestiek en licht en inrichting voor audiovisuele presentaties. Daarbij kan het flexibele gebruik wel leiden tot mogelijk een andere invulling van de facilitaire voorzieningen.

Routing binnen museum

De routing in het gebouw van entree naar tentoonstellingsgebied is duidelijk verbeterd ten opzichte van de situatie tot 2018. Met een gelijkwaardige en overzichtelijke entree voor zowel Van der Steur en Bodon. Ook versterkte toegankelijkheid naar beide tentoonstellingsgebouwen via de begane grond en via de eerste verdieping.

De klankbordgroep adviseert het museum om duidelijk de museale route aan bezoekers te communiceren en signing aan te brengen, juist ook voor mindervaliden. Deze routing mag geen keurslijf zijn waarmee dwalen door het museum mogelijk blijft.

Bezoekersaantallen

Wat het totale aantal bezoekers per jaar ook wordt, feit is dat het ontwerp vooral berekend moet zijn op de piekbelasting. Die kan bij piekmomenten eveneens groot zijn, losstaand van het totaal aantal bezoekers. De publieksvoorzieningen (toiletten, garderobe etc.) moeten hierop voldoende berekend zijn. Dat is voor de klankbordgroep op basis van de stukken niet goed te beoordelen.

De klankbordgroep heeft wel kennisgenomen van het onderzoek van de Erasmus Universiteit dynamische bezoekersstromen en herkent deze gegevens ten opzichte van het voorliggende ontwerp.

Bezoekers diversiteit

De klankbordgroep ziet een royaal en gastvrij entreegebied; een gebied waar van alles mogelijk is. Iedere potentiële bezoeker voelt zich uitgenodigd en ziet een laagdrempelige entree van het museum. De aandacht voor 'sociale duurzaamheid' en inclusiviteit, die in het ambitiedocument van het museum veel aandacht hebben, herkent de klankbordgroep in dit ontwerp.

Gedeelde thema's:

Relatie met de stad

De situering van de entree geeft een sterk beeld voor de relatie met de stad. De herinrichting van de Museumpark(straat) vraagt in deze sleutelrol nog wel aandacht. De klankbordgroep wil dit graag als integrale ontwerpogave zien. Daarbij kan er gebruik worden gemaakt van een royaler voetgangersgedeelte in het buitenruimteontwerp. Dit leidt tot een logischer vindbaarheid van de museumentree. Ook wordt geadviseerd om de gelegenheid te bieden aan bezoekers om, zowel binnen als buiten te wachten, te zitten of 'rond te hangen'.

Er wordt aandacht gevraagd voor oplossingen van fietsparkeren in de buitenruimte rondom het museum en het park. Het toekomstig gebied vraagt om slimme oplossingen op maaiveldniveau voor het toenemende fiets- en scooters verkeer.

In het proces van het project wordt geadviseerd om de bouwcommunicatie nu al in te zetten en daarbij de nieuwe beoogde doelgroepen voor ogen te houden en om daarnaast de dialoog met de "buren" te starten ter voorkoming van vertraging door bezwaren bij de omgevingsvergunningprocedure.

Relatie met het park

De klankbordgroep ziet een functie voor de Beeldentuin als intermediaire ruimte tussen park en museum. De Beeldentuin is een uitnodiging vanuit het park naar het museum en vice versa. Het ontwerp van de tuin gaat ruimte bieden voor een aantrekkelijke programmering waarmee de beeldentuin een Bestemming wordt.

Relatie met andere cultuurinstellingen

De klankbordgroep doet de oproep de functies die nu geen eigen plek in het gebouw krijgen, voor zover mogelijk, te delen met andere (culturele) instellingen.

De klankbordgroep benadrukt graag de uniciteit van het museum en het Museumpark. Een museum als Boijmans Van Beuningen, met een uitzonderlijk waardevolle collectie, aan een prachtig, centraal stadspark dat bovendien omringd wordt door andere publiekstrekkingen: een parel in de stad. De samenhang tussen de instellingen, de leesbaarheid en vindbaarheid, kan in de ogen van de klankbordgroep nog beter.

Logistieke mogelijkheden (expeditie)

De klankbordgroep is onder de indruk van de ontwerpoplossing voor de logistieke problematiek die het museum kent. Men ziet hierin een ruimtelijke oplossing voor de bedrijfsmatige uitdagingen van het museum. De klankbordgroep vraagt aandacht voor de hogere situering van de belvédère en de gewijzigde zichtlijnen naar de omgeving, zoals de gebouwen en tuinen van de Westersingel, die hierdoor ontstaan.

Een verbeelding van de opening/ingang van het loading dock is niet geleverd in het VO. De klankbordgroep is benieuwd naar de groene en bomenrijke uitstraling die het gebied heeft op dit moment en hoe dit vorm gaat krijgen in een nieuwe situatie. Daarbij is ook de vraag hoe het voetgangersgebruik vanuit het Veerhavengebied zal worden beïnvloed door de toevoeging van de logistieke functie. Een nadere uitwerking op o.a. de routing van het vrachtverkeer langs de Kunsthal, de appartementen en het kerkje zijn vragen om onderzoek naar beïnvloeding van gebruik in dit gebied.

“Must See” effect

Zoals hierboven beschreven is het Museumpark een unieke plek voor lichaam en geest (Hoboken Visie 2030). De klankgroep constateert dat de omgeving van het nieuwe museum zich al kenmerkt met “must see” objecten, zoals het Depot. Er dient zich juist de kans aan voor een “place to be”. Het ontwerp voor Museum Boijmans Van Beuningen draagt daaraan bij doordat het een huis is voor de beleving van kunst van wereldklasse.